Kutasi Csaba

70 éve alapították a Than Károly Könnyűipari Vegyészeti Technikumot

A háborús romokon gyorsan újjáéledő ipari igény hatására 1950 márciusában látott napvilágot az elhatározás, miszerint „létesíteni kellene a textilgyárak karéjában – valahol Óbudán – egy vegyész jellegű műszaki középiskolát". Az akkori – főként III. kerületi – üzemek a textilipar (mint iparcsoport) több iparágát testesítették meg. A pamutipart a Goldberger Textilnyomógyár, a Pamutkikészítőgyár és a Textilfestőgyár képviselte, a selyemiparból a Selyemkikészítőgyár, a leniparból a Csillaghegyi Lenárugyár (később Szövőgyár), a kötőiparból az Óbudai, majd a Budapesti Harisnyagyár, valamint speciális termékgyártó üzemként az Óbudai Kalapgyár termelt a főváros északnyugati részén.

A hazai középfokú vegyész szakemberképzés 1950-ig, az 1879-ben alapított Közép-Ipartanodában, későbbi nevén a Budapesti Állami Felsőipari Iskola vegyészeti tagozatán folyt. Az ipar háború utáni fejlesztése több műszaki középkádert igényelt, mint amennyire ez az intézmény képes volt. Ezért az 50-es évektől több vegyészképző iskola létesült az országban, ennek a könnyűipar szempontjából meghatározó képzőbázisa lett a Than Technikum.

A Than Károly Könnyűipari Vegyészeti Technikum megalakulása

Az 1950. márciusi elhatározásból hamar létrehozási határozat lett, azonban a helyszín, a szükséges felszerelés, a szakmai tanárok még nem álltak rendelkezésre. Ennek az évnek a májusában sem született végleges döntés a képző intézmény elhelyezéséről, de nyáron kijelölték az újlaki, Zsigmond téri (pontosabban: III. kerület, Lajos utca 1–5.) helyszínt, ahol egy általános iskola és egy ipari leányiskola közé beékelődve 1950. szeptember 1-jén kezdődött a tanítás. Az első két évben a Fővárosi Tanács Oktatási Osztályához tartozó iskola először 31. sz. Ipari Gimnázium Vegyipari tagozata, majd I. sz. Vegyipari Technikum néven végezte a képzést. 1951. augusztus 1-jétől a Könnyűipari Minisztérium főhatósága alá került az iskola, 1953-ban Textilvegyipari és Bőrvegyipari Technikum lett az iskola neve. A textil-bőrvegyészeti képzés után 1954-ben indították be az újabb könnyűipari vegyészképzést, a papíripari tagozat létrehozásával. 1955-ben vette fel Than Károly nevét az intézmény.

A textilvegyész technikus képzés megteremtése és fejlesztése terén kiemelésre méltó – a jelenleg a 91. életévében járó – Marosi József tanár úr tevékenysége, aki 1953-tól a Than Technikum szaktanáraként tevékenykedett több évtizedig. Ő alakította ki a textilvegyipari szakágazat IV. osztályos tanulói számára a szakmai laboratóriumi gyakorlati foglalkozások tanmenetét és tan-

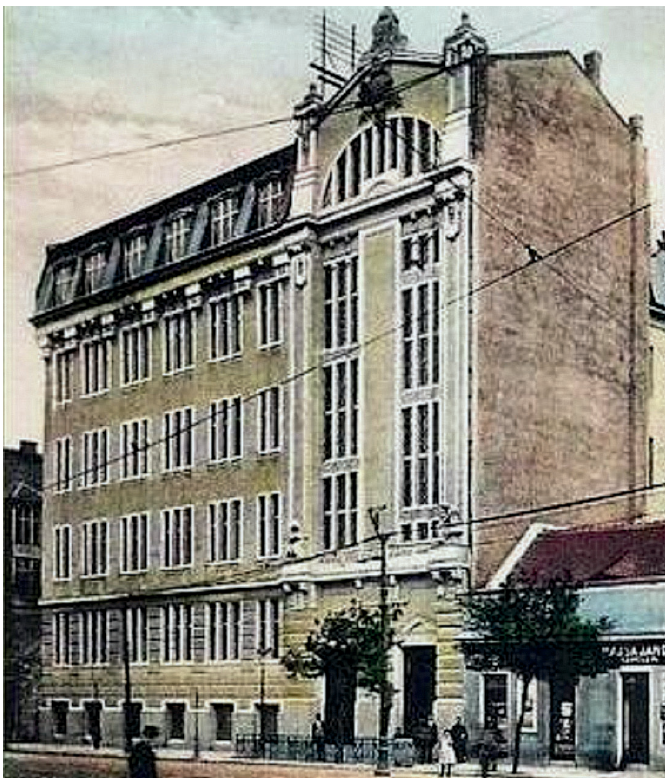

Az egykori leányiskola II–IV. emeletén kezdte működését a technikum

Laboratóriumi gyakorlat 1955-ben, az első sorban balról a második Füleky György tanár úr

Mohr–Westphal-mérleg

analitikai mérleg

koloriméter

Néhány laboratóriumi eszköz az 1960-as évekből

műhelyi képzését, Bereck Ferenccel és Illés Bélával. Nevéhez fűződik a már meglevő filmnyomó terem mellett a tanműhely kialakítása, ahová a próbagyártáshoz alkalmas berendezéseket, kisgépeket szerelték be. Marosi tanár úr 1987-ig a technikumban és a később szakközépiskolaként működő intézményben is tanított (nappali, esti, levelező tagozatokon egyaránt). Főként alkalmazott szerves kémiát (szálasanyag- és színezékkémia) és fizikai kémiát, ill. meghatározóan textilvegyipari kémiai technológiát oktatott. Számos tankönyv szerzője, ill. társszerzője (többek között Szerves kémia, Textilvegyipari Kémiai Technológia I–II., Textilvegyipari Mechanikai Technológia I–II., Laboratóriumi gyakorlatok), ezek nagy részét jelenleg – még a felsőfokú oktatásban is – használják. A textilvegyész technikus képzés laboratóriumi gyakorlatvezetőjeként és a tanműhelyi munka irányítójaként is sokáig tevékenykedett. Nevéhez fűződik a korszerű textilkémiai laboratóriumi feladatlaprendszer kidolgozása és bevezetése is. A technikus-minősítő képzés Szakmai gyakorlatok c. tankönyvét is ő állította össze.

Marosi József tanár urat Magyar Gazdaságért díjjal tüntették 2017. március 15-én

Marosi József ez évben kimagasló mérnöki tevékenységéért vasdiplomában részesül a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki Karának jubileumi diplomaátadó ünnepségén.

A technikum névadójának munkássága

Than Károly kémikus, a budapesti tudományegyetem egykori kémiatanára, Óbecsén született 1834. december 20-án. Édesapja Becsén királyi tisztviselő volt, a jómódú polgári családban tizenegy gyermek nevelkedett. Gimnáziumi éveit Szabadkán, Kalocsán, Szolnokon és Nagybecskereken töltötte. Tizennégy évesen beállt Bem seregébe, lövészként, majd később tűzmesterként vett részt az 1848-49-es szabadságharcban. A fegyverletétel után gyógyszerészi pályán helyezkedett el. 1855-ben kitűnő eredménnyel érettségizett Szegeden, ezt követően egyetemi tanulmányait Bécsben végezte. Egy évig az orvosi, majd a gyógyszerészeti szakon tanult. Főleg a kémiával foglalkozott és 1858-ban a kémia doktora lett. Ösztöndíjasként Bunsen híres heidelbergi laboratóriumában tevékenykedett, majd Párizs nevezetesebb tanintézeteiben gyarapította ismereteit. 1859-től Bécsben tanársegédként, majd magántanárként folytatta működését.

Alapos előtanulmányai után 1860-ban a pesti egyetemen a kémiai tanszék helyettes tanára, 1862. július 18-án pedig a tanszék professzora lett. Ekkor lényeges követelmény volt a kiváló magyar nyelvtudás, mert addig a pesti egyetemen is németül folyt az oktatás. Than ettől kezdve a közoktatás, a közművelődés és a tudományos munkásság hazai felvirágoztatásának érdekében tevékenykedett. Tervei szerint új Kémiai Intézet épült, amely a Trefort-kertben 1872-re készült el. Ez az épület ma is áll a Múzeum krt. 4/b alatt, a felújított épületben bölcsészkari szakok működnek.

Than Károly (1834–1908)

Than Károly igazi iskolateremtő tudós volt, az egyetemi kémiatanítás módszerét is átalakította. A 20. század első felében működő magyar kémikusok az ő keze alól kerültek ki. Tartalmas és kiválóan előkészített előadásaival nemcsak megkedveltette a tárgyat, hanem felébresztette tanítványaiban a kutatási hajlamot is. Kiváló nyelvérzékkel rendelkezett, hiszen a magyar mellett németül, franciául, angolul beszélt és latinul is tudott.

Than Károlyt a Magyar Tudományos Akadémia 1860-ban levelező, majd 1870-ben rendes tagjává választotta. Az Akadémia matematikai és természettudományi osztályának 1887-től elnöke, 1907-től haláláig pedig az Akadémia alelnöke volt. Emellett a Királyi Magyar Természettudományi Társulat kémiai-ásványtani szakosztályának 1891-től elnöki teendőit is ellátta élete végéig. Szorgalmazta és adományával is segítette az önálló magyar kémiai lap, a „Magyar Chemiai Folyóirat" létrehozását, amelynek első száma – szerkesztőbizottsági elnökletével – 1895-ben jelent meg.

Az oktatáson kívül az első Magyar Gyógyszerkönyv (Pharmacopoea Hungarica, 1871) kidolgozásában is komoly szerepe volt. Nevéhez kötődik a kálium-bikarbonátnak ($KHCO_3$) és kálium-bijodátnak $KH(IO_3)_2$ (utóbbi az ún. Than-só) – mint az analitikai mérőoldatok faktorbeállító vegyületeinek – a bevezetése. Mint kutató a kémiának széles skáláján dolgozott, az általános, a szervetlen és az akkor valóban egészen új fizikai-kémia területén egyaránt figyelemreméltó eredményeket ért el.

1897–1898 között írta meg a Kísérleti chemia elemei könyvének I. kötetét Általános chemia és elemi testek leírása címmel. A II. kötetet (A törzsvegyületek és a carbonidok leírása) csak elkezdte, nem volt módja befejezni.

Tagja volt az Országos Közegészségügyi Tanácsnak, 1885-ben Fodor Józseffel és Balló Mátyással együtt dolgozott a fővárosnak kifogástalan minőségű ivóvízzel való ellátásáért. Közegészségügyi munkásságának része, hogy az orosz pestisveszély alkalmával hatékony módszert dolgozott ki a fertőtlenítésre, amit a bécsi biro-

dalmi járványbizottság is átvett. Hosszú és gazdag munkássága után 1908-ban vonult nyugdíjba, még ebben az évben, július 5-én Budapesten elhunyt.*

A nagyszerű technikumi tanári kar

A textilvegyész technikus képzésben kiváló felkészültségű és meghatározó egyéniségű tanárok oktattak. A szaktanárok közül – a teljesség igénye nélkül – Bereck Ferenc, dr. Fehér Dezsőné (Magdi néni), dr. Füleky György, Gáspár Emma, Illés Béla, Herbert Ferenc, Kozma László, Marosi József, Nyári József, Pogány Lászlóné (Joli néni), Sződy Ferencé (Ági néni), Böcskei József, Valovics Ilonka, dr. Szeghy Lajosné (Klári néni) tanított sokunkat. Az egyéb reál-, továbbá a humántárgyakat oktatók közül sokakra is nagy tisztelettel emlékezünk. Így dr. Davida Éva, dr. Waczulik

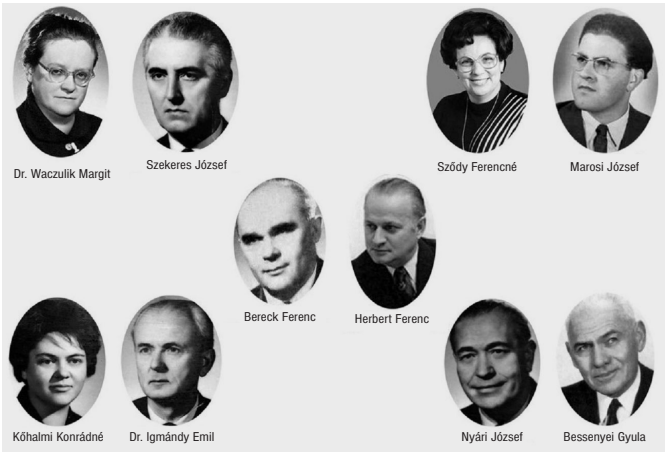

Néhányan a Than Károly Könnyűipari Vegyészeti Technikum meghatározó tanárai közül

Margit, Szekeres József (aki igazgatóhelyettes is volt), Tóth Nándor (később szintén igazgatóhelyettes), Fodor Pálné (Kati néni), dr. Igmándy Emil, Kőhalmi Konrádné (Edit néni), dr. Rozgonyi Lászlóné (Klári néni), Thuróczy Gyuláné (Zsuzsa néni), dr. Gábor Józsefné (Mária), Hercze Andorné (Kati néni), és nem utolsósorban Bessenyei Gyula (Zénó bácsi a legendás testnevelő) tanárokra. Természetesen nagy tisztelet övezi a teljes tantestületet – a fel nem sorolt nagyszerű tanárnőkkel és tanárurakkal együtt – és Varsányi Gábor igazgatót az intézmény eredményes irányításáért.

* Lásd bővebben: Beck Mihály: Than Károly élete és munkássága. Piliscsaba, 2008.

A technikumból szakközépiskola, gimnázium, ökoiskola…

Az iskola fennállásának első húsz évében 1063 tanuló szerzett technikusi oklevelet a nappali tagozaton. Az esti tagozaton a textil-bőr-papír szakon felül textiltisztító („patyolat") képzés is folyt. 1968. szeptember 1-jétől az első évfolyamon a technikumi képzést szakközépiskolai képzés váltotta fel, Than Károly Vegyipari Szakközépiskola lett az intézmény neve. 1983 őszétől az iskolához került a textilfestő és textilnyomó szakmunkás képzés, 1987 szeptemberétől a textilvegyipari ágazaton áttértek az ötéves technikusképzésre. Az 1990/91-es tanévben indult az első gimnáziumi évfolyam, ide került a cellulóz- és papírgyártó, valamint a papírfeldolgozó szakmunkásképzés. Később a bőrvegyipari és papíripari ágazaton is áttértek az 5 éves technikusképzésre, ekkor Than Károly Vegyipari Szakközépiskola, Szakmunkásképző és Gimnázium névtábla került a Lajos utcai épületre.

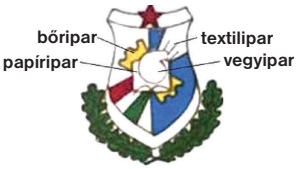

A technikum jelvénye a 20. évfordulón, 1970-ben

1997 szeptemberétől, a Bolyai János Textilipari Szakközépiskolával történt összevonás után a szakmai képzés textilipari technikusi fonó, kötő, szövő ágazattal bővült, Zsigmond Téri Gimnázium, Műszaki Szakközépiskola és Szakmunkásképző névvel működve. 1999-ben újabb szakmák kerültek a képzések közé, az érettségizetteknél a hulladékkezelő technikus (korábban már volt környezetvédelmi technikus képzés), a szakmunkás ágazaton a konfekció-, méteráru- és lakástextil eladó szakma oktatása folyt. 2002-ben megindult a könnyűipari szakmai oktatás leépítése, az egyes ágazatok ipari hétterének leépülése miatt. A 2007/08-as tanévben végeztek az utolsó filmnyomó-textilfestő és papírgyártó-feldolgozó szakmunkástanulók. 2008. július 1-től a Térségi Integrált Szakképző Központ keretei között folytatódott a szakiskolai és a szakközépiskolai képzés. A környezeti nevelési tevékenység prioritása értelmében 2009. szeptember 1-jétől Than Károly Ökoiskola, Gimnázium, Szakközép- és Szakiskola lett. 2015. július 1-jével az iskola önállósága megszűnt, és a Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum (1146 Budapest, Thököly út 48–56.) tagintézményeként működik tovább. Jelenleg a Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum Than Károly Ökoiskolája, Gimnáziuma, Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája.

Tisztelettel emlékezünk – akik annak idején ott végeztünk – az alma materre, a 70 éve megalapított Than Károly Könnyűipari Vegyészeti Technikumra (ill. elődjére) és a kiváló textilvegyész-technikus-képzést biztosító tanárokra.

Lezárult a tisztújítás a Magyar Tudományos Akadémia tudományos osztályaiban

A tizenegy testületben a távjelenléttel megtartott üléseket követően az Akadémiai Adattár felhasználásával, titkos szavazással döntöttek a tagok az MTA 193. közgyűlését követő tisztújításról.

A Kémiai Tudományok Osztályán

Osztályelnök: **Perczel András**
akadémikus, egyetemi tanár, kutatócsoport-vezető;
rendes tag: 2016, levelező tag: 2010
Kutatási terület: szerkezeti kémia és biológia
Jelentősebb díjak:
Bolyai-díj (2011), Magyar Kutatási Díj (2004)

Osztályelnök-helyettes: **E. Kövér Katalin**
akadémikus, egyetemi tanár; rendes tag: 2019,
levelező tag: 2013
Kutatási terület: NMR-spektroszkópia
Jelentősebb díjak:
Bruckner Győző-díj (2010),
Széchenyi professzori ösztöndíj (1998)